

Een wegwijzer

voor mbo-scholen en lerarenopleiders

Om leraren voor het beroepsonderwijs op te leiden werken mbo-scholen en lerarenopleidingen samen¹. Werkplekleren vormt daarin een centraal onderdeel. In dit artikel buigen experts uit mbo en hbo zich over vier dilemma's bij het samen beoordelen van werkplekleren. Met de handreikingen in dit artikel kunnen bestaande en nieuwe samenwerkingsverbanden van lerarenopleidingen en mbo-scholen het gezamenlijk beoordelen van werkplekleren een kwaliteitsimpuls geven. Het beoordelen vraagt om een zorgvuldig ontwerp en uitvoering, wat lerarenopleiding en scholen steeds meer in samenspraak doen.

Naast een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de begeleiding van het werkplekleren, delen lerarenopleiding en school ook de verantwoordelijkheid voor de beoordeling van het werkplekleren. Samenwerking biedt veel voordelen, maar is niet altijd vanzelfsprekend. Zo moet je afstemmen over de inhoud en kwaliteit van de beoordeling, de wijze waarop de beoordeling plaatsvindt en de taakverdeling daarin. In de afstemming lopen lerarenopleidingen en scholen tegen dilemma's aan.

De pluspunten van samen werken aan samen beoordelen

De voordelen van samen beoordelen zijn dat je samen de kwaliteit van prestaties kunt bepalen, inzet van de verschillende begeleiders optimaal kunt benutten en dat het bijdraagt aan het vertrouwen binnen het samenwerkingsverband. Een werkplekbegeleider beoordeelt het functioneren op de werkplek, de student maakt een zelfevaluatie of een portfolio, een lerarenopleider observeert een les en er volgt een gesprek met de student. Op basis van deze beoordelingsprocedure met een mix van methoden, geeft de lerarenopleiding het eindoordeel. Welke vraagstukken neemt dit met zich mee?

DILEMMA 1: Hoe ga je om met de diversiteit van het beroep docent?

Een docent in het beroepsonderwijs heeft verschillende rollen en taken, zoals het inspelen op actuele ervaringen van studenten in de beroepspraktijk, het ontwikkelen van innovatief onderwijs dat voorbereidt op de veranderende arbeidsmarkt, en het coachen van studenten bij hun studieloopbaan. Deze diversiteit vraagt om het beoordelen van meerdere situaties in verschillende contexten, wat het beoordelen van werkplekleren compliceert. Wat is hierin het expertadvies?

- Stel bij het beoordelen altijd de (SBL-)competenties centraal.
- Analyseer bij het beoordelen de context van de beroepsituatie.
- Expliciteer de beoordelingsrol van werkplekbegeleider en instituutopleider: de werkplekbegeleider kan zo het functioneren van de student over een langere periode beoordelen en de instituutopleider de momentopname. Het resultaat is daarmee een oordeel van het maximale presteren van de student.

Zowel de werkplekbegeleider als de instituutopleider speelt dus een rol in de beoordeling van een docent in opleiding. Dit brengt ons bij een tweede vraagstuk.

DILEMMA 2: Hoe maak je een goed onderscheid tussen begeleiden en beoordelen?

Werkplekbegeleiders zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de student en zijn nauw betrokken bij de student. Beoordelen vraagt om een objectieve blik en om het nemen van afstand. Eerdere ervaring of persoonlijke voorkeuren mogen geen rol spelen. De rollen van begeleider en beoordelaar zijn daarom niet altijd gemakkelijk te combineren. Wat is hierin het expertadvies?

- Markeer de overgang van begeleiding naar beoordeling: maak duidelijk wanneer begeleidings- en beoordelingsmomenten plaatsvinden, wat er van de student verwacht wordt, en wat hij zelf in deze situatie kan verwachten.

Werkpleklersen samen beoordelen

- Pleeg intervisie: door concrete casussen te bespreken, ontwikkel je een gedeeld beeld over de aanpak. Dit vergroot de grip op vraagstukken en valkuilen die je ervaart bij het beoordelen van werkpleklersen.

Een bekende valkuil bij het beoordelen, is subjectiviteit van de beoordelaars. Daarmee komen we bij een derde dilemma.

DILEMMA 3: Hoe zorg je ervoor dat een beoordeling zo objectief mogelijk is?

Beoordelen is mensenwerk en dat betekent dat er altijd een bepaalde mate van subjectiviteit aanwezig is. Vaak hebben professionals het gevoel in één oogopslag te kunnen zien of iemand een goede docent is of niet. Tegelijkertijd heeft iedereen een eigen definitie van 'een goede docent'. Wat is hierin het expertadvies?

- Kalibreer de beoordelingscriteria: door de interpretatie van beoordelingscriteria te bespreken, werk je vanuit een eenduidig kader.
- Hanteer een vier-ogenprincipe.
- Laat de student meelopen met verschillende docenten: de student krijgt zo feedback vanuit verschillende perspectieven.

De expertadviezen bij de eerste drie vraagstukken zijn erop gericht de kwaliteit van beoordelen te verhogen. Dit roept een vierde dilemma op, ten aanzien van de borging van die kwaliteit.

DILEMMA 4: Hoe weet je zeker dat de kwaliteit van beoordelen hoog is?

Scholen richten hun beoordelingsprocedure zo goed mogelijk in door de juiste beoordelaars te selecteren, door betrokkenen te professionaliseren, door te werken met beoordelingsinstrumenten en -criteria, door met elkaar over de inhoud van het vak te spreken en door casussen met elkaar te bespreken. Scholen geven aan vertrouwen te hebben hun beoordelingen, maar het antwoord op de vraag hoe ze dat zeker weten, moeten ze vaak schuldig blijven. Wat is hierin het expertadvies?

- Hanteer een systematische aanpak voor de kwaliteitsborging: zorg voor een goede evaluatievraag, verzamel passende gegevens, trek met relevante betrokkenen conclusies en stel gezamenlijk verbeterpunten op.
- Breng als samenwerkingspartners je ambitie in beeld: waar werk je naar toe op de lange termijn? Bepaal wat haalbaar is op de korte termijn, en maak keuzes in wat je nog even laat liggen. Zet kleine stappen, organiseer een degelijke evaluatie en werk gestaag aan de lange termijn ambitie.
- Zet alumni in bij het evalueren van de kwaliteit: zij kunnen als beginnend beroepsbeoefenaars van een afstandje terugkijken op hun beoordeling en verbeterpunten aanwijzen.

Deze bijdrage is geschreven door Marloes van Bussel (CINOP Advies), Anne de Groot (CINOP Advies), Sabine van Eldik (ILS HAN), Linda Medendorp (Kennispunt MBO Raad) en tot stand gekomen met medewerking van: Albert Jan Hoeve (strategisch onderwijsadviseur, Deltion College), Desirée Joosten-ten Brinke (lector Kwaliteit van toetsen en beoordelen, Fontys lerarenopleiding Tilburg), Marlies van Gendt (ROC Midden Nederland), Dick Bastiaanssen (Hogeschool Utrecht), Jan Theunissen (Deltion College), Eduard Boer (Windesheim), Ruth Mijnen (Graafschap College), Gerald Steverink (Instituut voor leraar en school Hogeschool Arnhem Nijmegen). Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Linda Medendorp via l.medendorp@mboraad.nl.

Noot

¹ Lees op de website van het Kennispunt Opleiden in de School mbo van de MBO Raad meer over wat samen opleiden in houdt: www.mboraad.nl/platforms-projecten/opleiden-de-school